

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2016/17:3390

av **Bengt Eliasson m.fl. (L)**

En liberal kulturpolitik

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om målen för kulturpolitiken och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om mångfald genom fler finansieringskällor och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett ökat engagemang i det internationella kultursamarbetet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om principer för stödet till folkbildningen och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stödet till fri entré bör vara frivilligt och sökbart och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en bred utredning om framtidens filmpolitik och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om formerna för kultursamverkansmodellen och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Den enskilda människan är utgångspunkten för liberal tanke och politik. Målet är hennes frihet och livschanser. Kulturen är intellektets infrastruktur. Den ger människor verktyg att förstå, ifrågasätta, påverka och se på samhället ur nya perspektiv. När människor utövar eller tar del av kultur föds inspiration, kreativitet och nya idéer. Kultur har därför en central plats i liberala värderingar.

Ett öppet samhälle behöver litteratur, konst och andra kulturella uttryck som provocerar och utmanar. Den liberala kulturpolitikens uppgift är inte att styra kulturen, utan att förbättra förutsättningarna för det konstnärliga skapandet och för individens bildning.

I denna motion vill vi beskriva ett förhållningssätt till kulturen och konsten utifrån en liberal grundsyn. Vi föreslår några grundläggande kursomläggningar inom

kulturpolitiken. För att kulturpolitiken ska bli ett kraftfullt verktyg måste målen, inriktningarna och statens synsätt på det regionala och kommunala självstyret förändras.

Vi arbetar för att kulturskapare ska kunna leva och försörja sig på sitt arbete i stället för att ses som bidragstagare och kulturen finansieras genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Kultur kan inte ses isolerad. Liksom jämställdhet inte får vara en garnering utan måste genomsyra hela samhället, måste kulturengagemanget få genomslag inom alla politikområden. Detta är en viktig uppgift för oss som liberaler.

Kulturpolitiken får aldrig reduceras till ett verktyg att lösa andra problem i samhället: arbetslöshet, regional obalans, utanförskap, bristande jämställdhet eller liknande vilket innebär att den svårigen enbart kan mätas endast i mål som arbetstillfällen eller antal projekt. Därför avvisar vi regeringens olika förslag om särskilda anvisningar och satsningar inom särområden som fragmentiserar kulturens roll.

En liberal kulturpolitik måste ständigt försvara den skapande människan. Det är individerna själva, deras skapande och deras upplevelser som bestämmer kulturens former, innehåll och giltighet. Den vuxna medborgaren bör utan censur själv få bilda sig en uppfattning om god och dålig konst.

Mål för kulturpolitiken

Att stärka humanismens och demokratins ideal i samhället är övergripande mål för kulturpolitiken. Den ska erbjuda alla människor möjlighet till kunskaps- och idébildning. Ur kulturen ska den enskilda kunna hämta styrka genom kunskap, inspiration och stimulans. Ett samhälle med ett rikt och skiftande kulturliv leder till fria och medvetna medborgare och får därigenom ett inneboende motgift mot totalitarism och okritiskt tänkande.

De nationella målen bör utgå från de tre fundamentala principerna i liberal kulturpolitik: frihet, mångfald och kvalitet. Genom att renodla dessa som mål täcks många av dagens mål och verktyg att nå dem också in.

Frihet

Frihetstanken är djupt förankrad i den liberala själen – friheten att uttrycka sig – friheten att utvecklas – friheten att slippa instängdhet och begränsningar. Den liberala samhällssynen tror på en samlevnad mellan människor som är i ständig utveckling. Demokratin anger ramarna för denna utveckling. För att fortsätta forma demokratin krävs ett offentligt samtal. Kulturen i form av exempelvis konst, litteratur och teater är ofta det som ger stoff, kunskap och inspiration till detta samtal. Frihet innebär att varje människa ska ha rätt att själv välja den form av kulturupplevelser eller kulturskapande hon vill ta del av och ägna sig åt.

Att kulturlivet är fritt från ingripanden och begränsningar är därför en förutsättning för att uppnå det livaktiga offentliga samtalet. Få områden lämpar sig så illa för lagstiftning och anvisningar som kulturen. Alla försök att med politiska medel snäva in kulturen, vars inneboende kraft finns just i att vara fri, dynamisk och ifrågasättande, måste avvärjas. Därför kan det vara speciellt viktigt att det som inte får allmänt gillande uttrycks. Så slipar vi våra argument eller finner att de inte bär. Frihet är en nödvändighet för ett levande kulturliv. Frihet innebär i grunden en respekt för den konstnärliga

kompetensen. Kulturskapandet får aldrig styras. Konstnärerna måste få arbeta under stor frihet. Konsten har sin styrka i att vara en motvikt till makthavarna och det etablerade samhället. I en tid där allt från konstutövare till journalister ifrågasätts och de demokratiska friheterna inskränks är detta alldeles extra viktigt.

För att stärka detta synsätt lägger vi fokus på att stärka den lokala och regionala friheten i och inflytandet över kulturpolitiken genom de satsningar vi gör. De innebär också att statens inblandning och styrning av de regionala kulturplanerna skall minskas.

Mångfald

För att uppnå målet mångfald måste kulturlivet vara i ständig förändring samt präglas av många olika åsikter, uttryckssätt och aktörer. Kulturarvet ska både bevaras och brukas ur många olika perspektiv. Kulturlivet är då tillgängligt för alla, oavsett ålder, utbildning, ekonomi, bostadsort, funktionsnedsättning eller dylikt. För att målet ska vara uppfyllt krävs att internationellt kulturutbyte främjas och att olika kulturyttringar finns tillgängliga i hela landet. Statens styrning genom exempelvis kultursamverkansmodellen bör därför även under detta mål minskas genom att det ges större frihet för de regionala kulturplanerna. Statens finansiering av den samma måste också öka.

Kulturpolitiken ska slå vakt om såväl bredd som spets. Liberalerna vill att det erbjuds kulturupplevelser av högsta kvalitet och vill även stimulera enskilda människors eget deltagande och skapande i kulturaktiviteter i hela landet.

En liberal kulturpolitik är en garant för kulturell mångfald och utveckling i hela landet samtidigt som kulturarvet hålls levande. Kulturens olika uttryckssätt speglar samhället i alla dess former och från ständigt nya utgångspunkter. Varje totalitär makt, varje nationalistiskt politiskt parti inser den stora kraft som kulturen bär och försöker därför kontrollera den. Detta gör mångfald inom kulturområdet särskilt viktig.

Mångfalden i kulturlivet ska öka genom att fler kulturinstitutioner görs självständiga från staten. Fler stiftelser för kulturfinansiering behöver skapas. Privat finansiering ska stimuleras genom ökad avdragsrätt för gåvor och gynnsamma skattevillkor för kultursponsring. Exakta modeller för detta behöver utredas vidare. Offentlig finansiering ska ske i former som garanterar kulturlivets oberoende gentemot politisk detaljstyrning.

Kulturen kan skapa bryggor mellan människor. Ett kulturliv med mångfald är också ett effektivt vapen mot intolerans och fördomar. Det kan öka förståelsen och minska rädslan för människors olikheter. I ett rikt kulturliv ges också många människor möjlighet att uttrycka sig. Allt detta är mycket viktigt i det mångkulturella land Sverige är. Inom kulturlivet måste finnas plats för alla röster.

Sverige ska vara öppet, välkomnande, intresserat av omvärlden och söka sig utåt. Detta är särskilt viktigt på kulturens område där de internationella impulserna alltid varit avgörande. Denna öppenhet och mångfald är avgörande för Sveriges välstånd, men också för vår kreativitet och kulturella kraft. Det vi i dag känner som svenskt kulturarv har skapats i ett intimt samtal och utbyte med omvärlden. Sverige ska öka sitt engagemang i det internationella kultursamarbetet. Attraktiva förutsättningar för etablering och upprätthållande av konstnärliga miljöer på hög internationell nivå ska skapas.

Kvalitet

Kvalitet är nyckelordet i Liberalernas kulturpolitik. Principen om armslängds avstånd ska gälla och säkras, det vill säga att det är kulturskapare och experter som fattar de konstnärliga besluten och inte politiker. Kulturpolitiken ska värna kulturens eget värde gentemot rena nyttoändamål. Offentliga bidrag och anslag ska vara kvalitetsdrivande. Kvalitetskultur kräver professionella kulturskapare vilket i sin tur innebär att de som arbetar med kultur måste ha rimliga villkor.

Målet innebär att kulturell kvalitet, professionalism och skapande frihet blir vägledande för kulturpolitiken utan hänsyn till vad som enbart är kommersiellt gångbart. Liberalerna vill stödja förnyelse inom kulturlivet. Det innebär att den konstnärliga kvaliteten blir avgörande utan att arbetsmarknadsmässiga, regionalpolitiska, sociala eller andra syften överordnas kvalitetsaspekterna.

Återupprätta bildningen

Det räcker inte med att veta var man kan hitta information, man måste också ha kunskap som gör att man kan orientera sig i en värld av påståenden: bildning, helt enkelt.

Respekten för bildning måste få en renässans. En reformation av skolan är en hörnsten i detta arbete, en aktiv kulturpolitik är en annan. Kunskap är frihet, såväl för den enskilde som slipper lita på auktoriteter, som för samhället i stort som kan ta upp kampen mot populism och auktoritära läror.

Skolan är en av samhällets viktigaste kulturbärande institutioner, och skall inte bara förmedla kunskap utan också grunderna till bildning. En kreativ miljö där eleverna får skapa själva är en viktig förutsättning för lärande. Genom skolan kan också alla barn och ungdomar nås av professionella kulturutövare och därigenom få se och höra t.ex. teater, film och musik av hög kvalitet. Alla barn och ungdomar bör också under sin skoltid få några skönlitterära böcker som kan följa dem genom livet, liksom årligen ta del av scenupplevelser i form av till exempel konserter och teaterföreställningar.

Sverige har en stark bildningstradition som måste hållas levande. Bildning och kunskap stärker den enskildes egenmakt och förmåga att orientera sig och fatta egna självständiga beslut. Därför värnar liberaler bildningstanken, främjar bildningsresor och stödjer den fria folkbildningen.

När de svenska folkrörelserna växte fram betonade de alla mycket starkt behovet av folkbildning. Det var genom litteratur och studier som individen skulle skaffa sig verktyg att ta ökat ansvar för sig själv och i samhället. Folkbildningen har allt sedan dess genom sin särart spelat en viktig roll för att höja kunskapsnivån i samhället. Genom till exempel studiecirkel och folkhögskolor låter folkbildningen människor vara medskapare i stället för passiva konsument av kultur och bildning. Genom att vara fri och frivillig når och lyfter den människor som kanske inte kommit till sin rätt i det formella utbildningssystemet. Denna del i det så viktiga bildningsuppdraget gäller inte minst personer som är särskilt utsatta, exempelvis de som gått särskola, personer med psykisk ohälsa eller andra funktionsvariationer.

Studieförbunden utgör ett viktigt nav i kulturens infrastruktur. Genom studieförbundens rikstäckande nätverk skapas diskussioner, debatter, föreläsningar, studiecirkel och utställningar över hela landet. Den lokala närvaron gör studieförbunden unika i sina möjligheter att arrangera kulturaktiviteter även på mycket små orter.

Stödet till folkbildningen ska präglas av långsiktighet. Trenden att det generella stödet minskar till förmån för olika korta projekt (som var för sig kan vara nog så lovvärda) där det offentliga ”beställer” verksamhet, behöver vändas.

Värna det fria ordet

Det fria ordet är navet i en liberal kulturpolitik. Litteraturen är en unik källa till kunskap, förståelse och fördjupning. I denna tid av blixtnabba förändringar erbjuder boken en fristad för eftertanke och stillhet. Bibliotek är en kulturinstitution och kunskapsbank som har fortlevt genom årtusenden. I kommuner och kommundelar fungerar de som lokala kulturcentra och har en nyckelfunktion när det gäller att motverka segregation och kunskapsklyftor. Detta kan och måste vidareutvecklas.

Läsning och litteratur måste ha hög prioritet i kulturpolitiken. Det handlar i grunden om kultur, bildning, demokrati och jämställdhet. Sverige har av tradition en hög läskunnighet och ett stort intresse för den goda berättelsen men det finns stora klyftor i läsvanorna. Klyftorna får effekt på skolresultat, samhällsdeltagande och därmed den enskildes egenmakt. Läsning och läsförståelse bör därför särskilt prioriteras.

Värna kulturarvet

Vårt kulturarv är ett resultat av internationella och inhemska impulser, gamla traditioner och nya uttryckssätt, en önskan att bevara och sökandet efter det nya. Ur detta har det vi i dag kallar svensk kultur vuxit fram. Genom erfarenheter, kunskaper, kontakter människor emellan och historiska händelser förändras vår kultur över tiden.

Att värna kulturarvet innebär att bevara kunskap, idéer, föremål och miljöer som speglar äldre tiders livs- och samhällsformer. Kulturarvet ger perspektiv på vår samtid, nya idéer om hur vi kan forma vår framtid samt styrka att kunna möta det nya och främmande. Liberalerna ser fram mot en kommande proposition från regeringen om kulturarvet, men ser samtidigt med oro på den övertro på centralism och enhetliga synsätt som regeringen presenterat.

Det kulturarv som finns i Sverige är en del av mänsklighetens gemensamma kulturarv och ska hållas tillgängligt för kommande generationer. Museernas roll som bildningsinstitutioner och deras forskningsanknytning ska stärkas, inte urholkas.

Vi ser med oro på det uppdrag som regeringen aviserar i budgetpropositionen, att Statens historiska museers och Statens museer för världskultur ska arbeta för en ”kunskapsbaserad och reflekterande historieskrivning”.

Det skulle kunna vara en spark genom en öppen dörr – att bidra till en kunskapsbaserad och reflekterande historieskrivning är rimligen redan självklart för samtliga statliga museer. Men i ljuset av andra förslag, som det att världskulturmuseerna ska få i uppgift att ”fånga upp den unga generationens engagemang och vilja att bidra till en bättre framtid” och att verksamheten där ska präglas av normkritiskt tänkande, hållbarhet och identitetspolitik, blir det mer bekymmersamt. Den som förlorar sin historia förlorar också sig själv. Det är därför som värden av kulturarvet är så viktig. Världskulturmuseerna ska ge information om andra kulturer, och om hur historien har sett ut. Deras uppdrag är enligt International Council of Museums (ICOM) att förvärva, bevara och främja sina samlingar till skydd för kulturarvet och inte låta sig styras av ”tillfälliga intellektuella trender”. I

postmodernismens tidevarv blir deras roll därför viktigare än någonsin. Som folkbildare ska de sprida kunskap. Uppgiften är att informera – inte uppfostra. Den ”normkritik” som bara ersätter gamla normer med nya är illavarslande och kontraproduktiv. Goda lösningar på vår tids stora samhällsutmaningar kommer när människor tänker fritt, inte när de tänker rätt.

Kultur för alla

En liberal kulturpolitik strävar efter att så många människor som möjligt tar del av kulturverksamhet av skilda slag. En aktiv och kritisk publik är det viktigaste stödet kulturen kan få.

Kulturen ska vara tillgänglig för alla människor. Detta kräver en bredd i kulturutbudet som tillfredsställer människors olika behov. Kulturlokaler ska vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Uttrycksformer som människor med olika funktionsnedsättningar kan tillgodogöra sig ska stödjas. Teknik i olika former kan utnyttjas mer för att göra kulturutbudet tillgängligt för fler, exempelvis live-sändningar från punkt till punkt genom det arbete som Folkets Hubb bedriver.

Årsrika och personer med funktionsnedsättning har självklar rätt till kulturella upplevelser. Därför måste uppsökande verksamhet ha en stark ställning inom kulturpolitiken. Det kan ske både genom direkta insatser och genom att vård- och omsorgspersonal blir förmedlare.

Liberalerna välkomnar de museer som vill erbjuda fri entré som ett sätt att öka människors tillgång till kulturarvet, men det ska vara upp till respektive museum att avgöra om och hur. Regeringens reform från 2016 omfattar därtill bara vissa av de centrala museerna. Vi föreslår i vår budgetmotion ett högre anslag än regeringen till fri entré, som samtidigt ska göras frivilligt och sökbart, dels för samtliga museer och utställningar som tar del av statens stöd till museer och utställningsverksamhet, dels för läns- och regionmuseerna.

Arbetet med att digitalisera kulturarvet bör ha hög prioritet.

Filmpolitiken

Filmavtalet tjänade under många decennier svensk film väl, men samtidigt visar svårigheterna att hitta teknikneutrala stödformer att det behöver ersättas av något annat. Det är olyckligt att regeringen ensidigt har skrotat avtalet och infört en helstatlig filmpolitik. En modern och liberal politik bör i stället bygga på att öka antalet parter, stärka inflytandet och bredda finansieringen. De som tjänar pengar på svensk film bör vara med och finansiera mer ny svensk film. En modern filmpolitik skulle leda till ökade resurser och att inflytandet för parterna ökar. Riksdagen har i ett tillkännagivande (bet. 2015/16:KrU11) begärt en bred utredning om framtidens filmpolitik, och det är djupt beklagligt att regeringen nu har meddelat att den inte tänker tillgodose riksdagsmajoritetens vilja. Syftet med den utredning riksdagsmajoriteten har begärt är bland annat att skapa en väl förankrad filmpolitik.

Barn och ungdomar

Sverige ska vara ett föredöme på området kultur av och för barn och ungdomar. Barn och ungdomar ska ha god tillgång till ett rikt kulturutbud och vara prioriterade i kulturpolitiken. Genom barnen kan vi lägga grunden för framtidens nya kulturmönster. Bland de som är unga i dag finns den kulturellt medvetna publiken i framtiden och här finns framtidens kulturskapare. För många ungdomar är kultur intimt förknippad med en livsstil. Kultur blir därför en del av identiteten. Här kan den professionella konsten få stor betydelse och bli ett komplement till det kommersiella utbudet.

Sponsring av kultur ska underlättas

En viktig del av friheten inom kulturlivet är att inte vara beroende av en enda inkomstkälla. Det offentliga är en garant för denna frihet, men även andra inkomstkällor måste uppmuntras. En viktig sådan är sponsring. Det är viktigt att Sverige får mer aktiva medborgare och företag vad gäller att långsiktigt stödja kulturlivet. Regeringens politik motverkar aktivt sponsringen och motverkar då också en tryggare tillvaro för såväl de som sponsrar som de som blir sponsrade. Speciellt allvarligt är detta paradoxalt nog för statens egna institutioner som idag är beroende av sponsring eftersom långsiktig finansiering ersatts av enstaka satsningar och projektänkande. Statens institutioner bör få fria medel så att de klarar sin verksamhet, men sponsring bör också uppmuntras. Kulturlivet bör i större utsträckning stimuleras genom generella metoder som avdragsrätt för gåvor till kulturella ändamål och gynnsamma skattevillkor för kulturutövare.

Utveckla kultursamverkansmodellen

Att skapa utrymme för kvalitetskultur i hela landet är en viktig kulturpolitisk uppgift. Det offentliga stödet till kulturen kommer från både stat, regioner, landsting och kommuner. Alla offentliga aktörer har ansvar för att tillskapa goda möjligheter för ett rikt kulturliv med både bredd och djup. I detta har kultursamverkansmodellen en nyckelroll. Här har staten sedan kultursamverkansmodellens införande backat från finansieringsansvaret genom väldigt låga anslagshöjningar. När modellen infördes tillfördes inga extra statliga medel, och den del som i praktiken fördelas till regionerna har heller inte ökat i samma takt som den regionala finansieringen. Av en rapport från kulturutskottets uppföljnings- och utvärderingsgrupp (2015/16:RFR4) framgår att detta har bidragit till att det varit svårt att få den förnyelse av kulturpolitiken som var ett av syftena med kultursamverkansmodellen. I vår budgetmotion avsätter vi därför 100 miljoner kronor mer än regeringen från 2017 till kultursamverkansmodellen. Samtidigt har statens grepp om de regionala kulturplanerna som styr medelstildelningen hårdnat betydligt. Kulturpolitiken bör i princip vara generell. Selektiva urvalsprinciper måste tillämpas restriktivt. Det nationella stödet bör fördelas med större förtroende för de lokala och regionala kompetenserna. Det statliga kulturstödet måste också präglas av långsiktighet. En liberal uppgift i alla kommuner är att ta ansvar för att medborgarna får en god tillgång till ett rikt kulturliv.

De ekonomiska problemen för våra lokala och regionala kulturscener har de senaste åren blivit alltmer akuta. Inte minst höga omkostnader för personal och hyror tär på institutionernas ekonomi. Staten har varit med och utsett nationella företrädare inom

kulturområdet, exempelvis Göteborgssymfonikerna till nationalorkester utan att varken finansiellt eller på annat sätt stötta utvecklingen av dessa. Detta är inte hållbart. Det är mycket bra med väl spridda nationella kulturella spetsar men då måste också finansiella möjligheter följa med. Likaså är det med de kulturella pärlor som i dag drivs lokalt, regionalt eller helt privat och som är alltför viktiga för att riskera att slås ut och försvinna på grund av att ekonomin inte finns. På senare år har det kommit oroande larmsignaler från teaterfolk, musiker och museianställda runt om i landet om att viktiga kulturinstitutioners framtid är hotad. Flera av dem är unika, och det behövs insatser för att bevara och vidareutveckla dem. Dalhalla, Björkborn och teckningsmuseet i Laholm är några exempel på platser som skulle kunna vara föremål för extra stöd. Vi avsätter därför pengar till ett sökbart stöd till dessa i vår budgetmotion.

Bengt Eliasson (L)

Christer Nylander (L)

Emma Carlsson Löfdahl (L)

Maria Weimer (L)

Tina Acketoft (L)

Mats Persson (L)